

Лматы
..Қурийр'
1998

X U C

ОТЫЗ ЖЕТІНШІ РАЗЪЕЗД

Облыстық, ауыл шаруашылығы басқармасының бастығы Токтарбай Арыстанбеков оңтүстік сол жағындағы алласу устелен үстінде қазқатар тұрған телефондардың бірінші вертушка аяқ астыман шар етіп қоңырау соққанда, жасыл телефонның түтікдесін ержшкстеу кетерш:

— Элеу?..— деп әдеттегідей даусын созып, дыбыс берген.

— Токто, еэйізбісіз? Мен Хансейітовтің гой,— деп орта біттігі жіңішке әйсіл дауна Несі — облыстық, прокурор омандық-саулық, сурамастан, бірден жіпелдесте сойледі!— Осы аздық орынбасарыңыз қайда жүр? Бүгін сіре қызметке шықпасаң ба?

Взнен мүшел жастай Кіуілігі бар Хансейітовтің шұғыл әркетген гөрі аузы шапшандау жүйке деп шамалайтын Арыстанбеков дауысырлының өзгертістен:

— Қай орынбасарды айтасыз?— деп суроды.

— Дүйсенбаевты айтам,

Дүйсенбаев па? Дүйсенбаев жолдас, ұмытпасам, еткен жумада Қуаңдарияға кеткен.

— **Коммунисттерге ма?**

— Жоқ., бала-шағасын Керім қайтуға.. Айтпақшы, ол бүгін жұмысқа шығуы керек,— деп облыстық, прокурордың бұл жолы тектен текке мазаламай отырған ыңғайын аңғара бастаған баекдрма бастығы алдында жаюлы жатқын — ағға сайынғы аппарат қандайда назарын тайдырып, жауыл телефонның түтікдесін аузына тақдй түсірі.— Йемене, жайшылық па отырау, Жаке?

— Ол жағы бізге малмысыз.— Прокурордың сөзі жылдам. бірақ. ішкі қойе жағы салмақты. нығыз жатыр еді.— Сөйтін, Дүйсенбаев бүгін қызметке келмеген болды гой?

— Қазір соғат... он. Түске шейін бір хабар беріп қалар.

— Орманбасарыңыздың бұрын да есіңіз қызметке Комітің шығатын әдеті бар ма еді Токто?

— Оидой мінезіңіз байқалдым.

— КЫЗЫК, екен...

Прокурордың әлдеқандай күйінісі жеке иемденіп, сәнді сол иемнің нәрсесін езіпше булдап, булдыратқысы бар ниетін аңғарған басқарма бастығы жасының үлкендігіне сүйенді ме екен, олдс облыс келемінің әжептеуір салмақ-беделін байқатқысы келді ме, оғтайы осы жерде білік орындықта отырғандар ортасында қалыптасқан сулу сыпайылықты жинап тастал:

— Эй, шырапам, булғоққа сала бермей, тоқ, етер! Нойтсаңшы!— деп тура „сейте“ Колин, тотеспен тартқ/ш.

Сыртнан тон пішін жүрген жігіт Арыстанбеков басқарып отырған басқарманың айбыны эсте томен емес мексменің кызымның обден меңгеріп, заң ықпалдарына жігітпен жырындығын оденіс бағып:

— Әзір бәрі белгілі!...— деп, телефон тұтқысының түбінде мұрны пысылдап, күмілжіп қалды.

— Бәрімізді менен неге сұрайсыз?— деп қолына шеңделік, әлдеқандай алаң қырып отағасы ол де сыр бергісі келмей, ийрене түседі.

— Мәшмен бірге далаға шығып қайтуға қалай қарайсыз?— деп осы жерде прокурор тосындау ұсыныс жасады.

Прокурордың сәбінің суры бузыла бастағанын байқаған басқарма бастығы:

— Жақе, немене, оғайым таза ауада қуырдақ, жеуге шақырып отырғаннан саумысыз?— деп Отырқ кеңіс деп қолп алды.

— Қуырдақ, қайда қашар дейсіз?.. Келіңіз, күтемің,— деп прокурор аршы бергені телефонның тұтқысын сықпай орнына тастай салды.

Прокурор атаулының шақыртуына тұрғынға келіп, сөз адамның бірі Токдарбай еді. Бірақ, бұл жолғы шақыртудың мәнісі болса, өзін орынбасарына қатысты келіп сезген соң, амалы жоқ, ықпалсыз орнынан тұрып, мойнындағы голстун түзеді, артынша кабинетпен шығып, есік аузында отырған хатшы кызға қарап қабағын шығармай сойледі.

— Мені біреу іздеп, прокуратураға кетті деген.

— Жарайды, ағай.

Содан үш қабат үйдің ішікі ауласында келіп сағалап тұрған қара „Волга“ көліп жайғасқанда да, кең көшеге шығып иіліп қалып орталығына қарай бет түзгенде де, отағасы қайта-қайта қабағын жұмысмен болды. „Тағы басталды ма?— деп ойлады.— Осы Дүйсенбаевтың дауы қашан бітер екен?! Қайда барсаң, алдыңнан шығатын сол баяғы Дүйсенбаев. Дүйсенбаев... Сондай-ек, немене, сол

Дуйсенбаев тал тал тусте б(реудің к,атынның к,ойнына барып, абыройын ашып па екен*эй?!“ Муның ушмындагы сц аск,ан к,ымык-біреудің некелі к,атынның к,ойнына бару сек!ль Доп Қазір облыстық, прокурордың аяқ, астынан кісіміз, сркшсігс!^дсй „КсойіUа, кутемін“ дегенЫе, бастан асып жатк,ан к,ыруар жумыстан к.ол уз/ургенже бір жтынон жыны устап келед!. Асып кеткенде Дуйсенбаев кешсп еКі кун демалыста зобар су»а тойып алып, олдоб!р пысык,тардың корссту!мен айык,тырғышк,а барып к,улаган пшгар. Эрине, Дуйсенбаевтың бүгінгі жагдайында айык,-тыр»ышк,а барып Тусуі до тзгы бір к,агинды оцпмеЫц піеТі КориНАі деген соз...

Қабатын юарс туйш кабинетже к!ргсп облыстық, баск,арма бастығын облыстық, прокурор салж,ын салғырт рецмен к,арсы алып, к,олын усынды.

— Машина шак,ыргып к,ойдым. Қазір жүрем!з...— деп артыша алдында турған селектордың ТСТігін басып к,алды— Тергеуш! мен экепортдайын ба?

— Ворі осір отыр,— деген к,ыжк,а жауап ест!ді селек-тордан.

Кондиционер к,осытаы: солж,ын жайлы кеңіс каби-нст!ің inline Кірген соң кошедс ксудесш к,ыжк,ан метық, к,апырык,тап к,утылгандай сезж арк,олы жумсак, креслюга суцгйг кеткен доп-домалак. тапал Кісі кабинет нес!ніц бурый бул байк,амаган сырттай еолғырт, б!рак, шапшац кимылын корж отырып, бунн бір еумдык,тың болгании болжады. Айык,тырғышк,а тускен пдам үіііі пржурордың буйтж тергеуш! мен эксперты шак,ырмисы, орипе, анык,.

— Жолдас Хансежтов,— деп Ток,тарбай енді одегеп к,азақ,ы „жоке-кочен!1 к,ойып, бірден емздакган ресми ак,уалга Тусгі де, к,айтып ознынан турсгсді.— Бул ©Зі не зб!герш!лк? Амапшылык, па оіргеуір?

Прокурор да орнынан гурып, устелйіц суырмасын тартк,ылып. олдене к,а»аздар, \ы к,олтыгына к,ыстырып алды.

— Амапшылык, болжа жарар еды.— деде Сонсоц аз муд!рш барып; Элнде темір жол милициясы теле<|юн сок,ты. Отыз же-пінні разезд мацындагы Конір астынан Кід олн! габылгаша уксайды.

— Е, зац к,ыметкер!не елім-жтім тацсык, па скен? Он* дай оумдыкдың талайын кзр!п жүрген шыгарсыцдар?— деп Ток,тарбай коудесию сумк сезж Кіргсүлігс к.орампстан, ОЗірте ум!т ж!бш узбеуге тырысып бак,тм.

— ©лімшц аты - олім. Отан к,ашан до бой уйрету к,иыш.. Оның устые, тем!р жол милициясының мол!мет!не Караганда, Ол! денес! табмган Кісі С!з беи блэд!ц орта к, та-нысымызта ук,сайды.

— , ! !
— | !.
Ceihin, . **6ip Kici**
iuineii

1 1 — , ,
6ip
Kopin , yniin 1 1
1* 11 1,
осирссо ! ! 1 ! -

iiiiicri Kyri

eheyi **eKeiii**
^
cKcniin , ! ! ceiiin, 1
1 iurrefi , 1

Жаднок кырдыд усзидсМ шубалац жолмен шубо-
тылган машинналар тiзбегi корнедi. Ед алдыпда— "Жедел
жордсМ" **жуйтксс**, оныц содында— прокурордыд **кызыл**
„Нивасы". Милиция кызмсткслрi м!нген езго колжтер
брде квлдеиецдеп, зззбектц алдынап шыкса, брде
Кобазтасып катар ызгиды. Онсыз да жуйкесi дызылдап кел-
ле жаткам Токторбайга тойга аттанган к.ыз-боэбалага
уксап бiрссе оза **шырып**, бiрсесе кейш калым к.ызгыпдаган
Кызыл жагалылардыд бул **ароксти** б!рдсн унамады. Ак,ыр
соцыпда ашык турган терезедсн колын сыртк.0 шыгарып,
эзшн iуigiга суйеп, соларга карай жудырык, корсетксн.
Гярок айдаладагы асфальт холда каптллдасып катар
ыягыткан кияк муртты лейтенант тук тус!нбеген кiс!дей
ыржиып куле берс!н.

— , iniiiiek, агацныц
1?—
мурпы (**1 тшыц,**
КОТерин, „ " „Iniiiiei

1 ! 1 1
! yen **33p** :
! 1 ! »
» . CejvAiperen 1
!-y:*eii

— 1 !
!

Осының бәрі — қозғалып, алы бері Қорып келе жатқан кезтаныс прилж. Тілі кейде МСЗі қылатын, қысы-жосы қылбендогси керксв элем. Бул жак/га жайк.алған жасыл нулар мен айдын птлж.ар сулар кем. Қайда қарасаң да, алые кокжиеп кокке барыі одтгескен шанкдиган гари дал. Осы дліган дліада оМір кешкен елдің кеб! айкала* сында не бар, не жок, екенкне пәлендей қоңл болмес еді. Эйткеш олардың қоретнейш Қобі, озгермейтш конеге айналған ежели Қопбіс дуние секиуу ед.

Бір қырдан асканда, алдыңғы жак/га жуйткен „Жедел жәрдем“ машинасы юлғ они» бурылып, томір жолғл қлрой беттеген еск! сурлеумен шок,алж,тап желе жонелді!. Ас *фальт* тоселген тепе жолдан шыққан езге қолжтер де соның соңына ілескен. Бір замандарда осы ескі сурлеумен темір жолдың арты бетшедеп астық қоймасына қонар қ/шар артылған арбалар ағылып жатар еді Қсйн облыс орталығына ірі элеватор салыпған соң, Темір жол бойындағы шығын қоймалар да, ескі сурлеулер де ұмытылуда айнолған. Енді қол жылдардан бері қоайк в(туспеген комескі сурлеумен баяу қозғалған ала-қула машиналар. Избег! айналысын аласа шешгел басып кеткен темір жол Қопіріңс қарай жак,ындап кселеді.

Анадайдан қуранта апаздай суеты қорінген қопір астындағы еткелдің дал аузына барин тоқтаған „Жедел жордем“ машинасынан тускен ақ халатты доргерлер осы жерде қулетте тұрған транспорт милициясы адамдарының алгеуімен бір Аейі үгері ұмтылды. Озге асығыс ссріКТсіріне ілесс алмай, элденеге пыты қбртқтей берген Ток/гарбой более ;>лншц лығын куті, сырттай байқастаң турмақ, сді Соларода қаранги апандай <,аруыққан еткелдің бір бурышыңды олексеге жиналған қара шыбындай ұймелеген қопшілктң арасынан прокурордың октемсіген ашулы даусын естіді!

— Арыстанбеков, мұнда келіңіз!

— Не боп қалды?..— деп ықылдасыз дыбыс берген отағасы ту сыртынан біреу ітермелеген қюдей, ұймелеген топтың қасына барды. ТіЗес: д/р/дсйді!

Вас ТореініНІН оай келгендей, бәрі бутан орталарын бузып орын берді. Войына бар қайратын жинап, қоз шарасын кең ашқан Ток,гарбай сонда тсмір жол Қопірі астында»ы сыздаумғ жерді қ,уісік,уііі unierimsM гусін жак,«к арыстай азаматты қорді Шығар жолын қалың шешгел басып кеткен, қун сзулс] оцайлмк,псн тусс қоймайтын қарақты откел астында жатқан ол дененің кімдікі! екепін бірден ажырату қиын еді ард соны тсзрек білуге оншалық қажыда жоқ.

Лезло осындагы бор билжп Польша жипап алган Хаи-сештовтщ жарлыгымсн ецгезердей Гір милиционер сак,шы етпетшен жаткан олжтщ колтмгы астына колын салып ЖІбер!п, шалкасынан аударып тастады.

Озгелермен Гірге шалкасынан тускен денете Ток,тарбай тебссшсн б!реу суык. су куйып ж!бергендей, кенет кейс меріпін кетп. Вір сэттс бэр!н кер!п улгорд! мандай шашы селд!рсп коз!не тускен, кара балшык жабыскан торсык,тай толык шекеа гүМнпін ісін кеткен, кдльщ ер!нд!, омырауы ашык., туймелер! уз!лген жецаз ак койлекп, куйелеш квсеудей узыш созылып жаткан еКі аякты деле санасында б!рден тацболвнып гусгі. Кейш, ара да талай жылдар етсе де, осы окиганы есііе тус!рген шақтарда, отагасының коз алдында елестейтш сумдык сурет сол куй!нше езгермей калып кожан ед.

Еіубір таныркау, жабыркоу ыцгайын таньгшлган прокурор арыстай сулап жаткан азаматка карай псгін котср!п:

— Сіздін орынбасарыңыз Шерол! Дуйсенбаев осы ма?— деп сурады.

— Ио, соган уксайды,— дед Токтарбай. Тоцган юс!дей, српінс ерпн жуыспай турд>!

— Ж «ксы, жорайды...— деп жец!лдеу Курсіпін алган прокурор,— Ал, жй'Нтср, Іске КірісірЗАер,— деп артышиа тагы жарлык берд.

Булан сон дэр!гер! эксперт!, тергеуийс! туп-тугел МЭйтт!н басына кара шыбыпдай тагы уймелес!н. Танкы танау, куиыс кеуде бірсуі зыр айналып козге тускеннің бар!н суретке Тусіріп жур. Амадей жердей табылган емцар аяк Кп!М, сынган ботелке, кауыниын кабыгы — ешкайсысы пардан кагыс калар емес.

Кияк муртты лейтенант прокурордың қасына кел!п:

— Маркумның блег!ндег! алтын сагатына ешкім тиеспт! Калтасында он екл сом ак,ша бар екен...— деп сыбырлап кетп.

— Жарпйды,— деп Хансей!тов купия жузбен туйей! суытып, басын изед.

Ак халат киген дорйтгрдщ бірі прокурордың қасына кел!п:

— Шамамсн айтканда, теши евгат уштерде кайтыс болган...— деп сыбырлап ол кетп.

Қолыма карл елжнояж усгтяглн могк.лл ітісі ирокурор-АЫЦ қасына кел!п:

— Басында ауыр соккының Ізі бар. Эр! ек! бутана кабыргасы сынган...— деп б!рден бурылып кетпей, бастыгынан нускау куткен блгымштынын ыцгайымен оялдап туредь

Прокурор:

— Е-е... е...— деп езіңің б!рдсме туонгенсіп даусын соза тускен.

Манаден 6 ері бар оцимещ басык, асыңди турганмси, ссипеншиц 61 рін угып, 6 ірК уюпай, езгеше мен-зец окулп кошкой баскармл бостыгы облыстык, прокурор аузын Керіп „е-елегсн“ сон. 6 іргс-6 ірге есіп жигаидай од! Прокурор ар6 ір costiit кабак, тужи, ерекше мөи боре айтканмен Токдарбай оныц дауык ыргагынан элдск, андой 6 ір уйреншКтпшт1, нсмж, урайльык, ты анык, ацгарды Тігіт мыпау кара саквожж устаган к, ызметкер! (эксперт не, сондай 6 іреуі шыгар), жан поширльк, жарак. ат жайын айткднда да, Хансой!тов оіпгоМСіі казболап сурамай, басын изеп тура берген.

Бурьльып котуге айналган экснорткс сид1 аяк, астынан кабагы катая к, олган Токдарбайдыц ©зі сурак, к, окого бекнд1.

— Ал сонда... помилец1з кім сд1, жолдас?... Сонда деймш-ау кулл1 Тамконт облысына аты аян одамибШ басы жарьльып, кдбыргасы certain, айдалдз елн жатуын мыла сіс к, алй тусидірсіз?

— Мен аздц сурагыньызга туснбодім,— деп к, ольжа кара саквожж устаган моск, олдау Кід Токдарбайга КУАКТОНС жлкдырмай карады

— Тусін6 етіН несі бар?... Оныц неге басы жарьльып, кабыргасы сег!ген? Соны мен мына озден сурап турмын гой жолдас...

— Они казр еіуКІМ анык, айга алмайды, жолдас Арыстанбеков.

— Ау, jweggaуір азаматтыц басы жарьльып, кабыргасы certain к, ула тузде жатса, муныц Горі тсктен тек емес шыгар?

Жанынан тагы6 ір пысакдй тергешпггц табыла кеткен!н сезген Хансейтов осы арада созге араласты

— Маселс былай гой, Тока... Қазір тергеунй до, эксперт тс, Тігіт мына мен де...— деп солузулс жасап алды...— бул казанмц анык, кааныгын айтып бере алмаймыз. Алдымен анатомиялык. сойгыдсн етк1зум!э керек. Узак, тсксертс, тергеу журпз\у1 шорт... 6 із тек кагидаларына суйенем!э гой!

Муны есНгенде Токдарбай булардыц бул арекеттернен тук онбейгнц олдын ала блген мс!дей:

— Эй, ^ойыцдаршы!— деп к, олын сермед!. Кімге апулнатынын оз ір ©зі де блмейд1.

Тас тобеге пыгып олган кунгойдШ кун! куйд!рпн барады Элдек, айдан коцк, ылдап ушып келген кара каргалар

жакып маңдап! телеграф боганаларына барып конды Темір жолдың табанын дүрсідетт жургышлар пойызы етті. Копір мұрында шоғырланған машиналар мен вдамдарды корген тепловоз матиниш олдене ойтып ангайлап, колып Пулпан бардым.

СірКссі су котермей турган Токтарбой тук жазыгы жок тепловоз машинисте сырттай Кіжніш:

— Эй, мына жегесіз кімді кутык, тап бартды-ей?!— деп жсргс ІуКірАі.

Сол соттс комсшне кљюдсп жас келген. Жузш озгелергс кортетпес үйш шеткерарск шыгып, калгаеынан шылым пльп аузына салды. Бірак шылымын іугаТК.аи жок,, шешп пстелеп жула берді. „Атасына полет... БуТітксн тірлкітбц тап атасына полет!— деп отагасы пштой налып турды— Баяши замам болса, мундайда "ой, бауырымдап" дауыс салар сдц. Шеролшн бауыры екен! о-гіріК не?.. ВіраК, бэр!-б!р ойте алмайсыр, Ыщайсыз, Қ,03іргі росіМге жараспайды Дарлш к.эвмстшц бор, бедслц бор, бљдой ба-СЫКСЫЦ, Онмц устше, ойтш ссаіМ ццркшс ер!к берсе, айналасындаш оскшп! журт сан сак,Қ,о жупругуі мүмкш.

Женино жанамалап Хонсештов кслды

— Тока, осы сіз колдй ойлайсыз?.. Соцгы кездердс Дуйсенбасвтыц журк:-турысынан ешб!р огаптык бойкалган жок па еді?

— Капдай огаптык?

— Былайшо айткандо... шшмдікке оуетіК ойтпесе ем!рден ту!Цлу секбулд ерекшс м!нез-кулыкты ойтам.

— Осы куп! шшсйтш кдйсыц барсыц?— деп бэр!н балы! колш турган прокурордың кызмет бабындш-м бул орекепн пзлендей Теріс кермегенмен, баскарма бастыгы оныц сауольныц сурьш жактырмоды.

— Ауданга жи! катынаушм ма еді?

— Эрине. Ол жакта балы-югасы бар емес не?

— Оны б!лем!э.— Прокурор уаіАіс жасоп, акырын жошршшш койды. Сондо неге осы уакытка шш!н катынбаласын облыс ортолыгына Копірін алмагап? Элде колда потер Күгін журд! ме?

— Бізге кызмстке келшмен торт болмелі потер болснбіз.

— "Сондо колдй?...

— Эуелі мектсіте окитни баллорыныц оку жылы оякталуын күт!і, артынап жара иоТеріН жондсуден еткббек болды.

— Турасын ойтканда, Дуйсенбасвтыц 03ір Тамкенткс Коініп КеАгісі келмеген гой?

...Шерэлшц Тамкентке кеш!п келу ниет! жок екен!н

Ток,торбай осыдаи бірор опта бурим оиыц оз аузыг>с, еспген. „Жума сайын келнді Іздеп бора берем!сің? Осын- да біржола конин олмойсың ба?“ доп бул ксзсктІ ак,ылын айтк.анда, орымбасары бір*3 кумІлжн отырып: „Шымнда, бала-шогапы ортіііііан к,оэІвгым жок.. Агаймн журттыц ор- тасмндагы жылы орымдарым сумтып к,вйтсмІм?“ дсп скІушп>Ілду жауоп берген! бар. „Сонда к,алай?.. Озщ — к.алада, семьян — аудапда. Мундай ТірАіКТе бсрске бола мл?“ догом бастмгымыц дэлслЫе к,улак, аск,ысы колмой, „Тамкент пен К,уацдариямыц арасы пойызга **Miiiren Kicire** бес-алты сагагтык, жол. Г-к! ортадо осылай саяхатгап журу- ден оз!р жолыгатын тур!м жок.. К,айта апта сайын к/шырык, к.аладан к,утылып, елге шыгып, бой жазым к,айгудын еаі ар- тык.“ доп. мулдем жауапты к,ызмсткердІц аузыман шыгуго тик: смог, сылтауларды кебейтш ж!бергесІн, гүміН тубІндс к,арауындагы к,ызметкерцц к,айда турым к,ийда жатотымы- на к,абыргасы опию к,эйыса к,оймайтым экІмдсрдІн одотІмсн Ток,тарбай айгеуір жалпы жумыстыщ ак.самауын к,адагалап тапсырды да, к,ойтып бул тек,ырыпты к,аузамагам. Огкен жумодаШеролІ тагы слшс журстнин ес- керткемде бул босым изеген де к,ойган. Ойткош облыстык, ауыл шоруашылыры блсклрмлсынл к,ызмстке келгелІ бес айдыц Ішімдо орыпбосарынын жумыск,а себепаз кениккон кунІн керген жок.. К,айта кейде езімщ уйкдасы кднблса, хатшысына алдын ала к,оқырау согп салым, соске туске жак,ым к,ызметге к,ара корсетет!Н одет! бор одІ. Тацсртецц согат сепзде к,оздым орнында отыратын ШеролІдем уялым-к,ысылудын ормына, к,арауына орпык,ты орынбосар келгел! **Türri** арк.асым кецге сала бастогон сек!лдІ едь Байгусты окІ ортвда жур(п буйтп опат болады дсп Кім ойллшты?

— Бул жатым б!лщкІрсмсдІм,— доп Ток,тарбай сол жерде жалтара жоуоп бордІ.— Бэлк!м, тугаи жер!м к,имагам шыгар. Ондай да болады емес не?

— Дуйсембевтын к,ллыгл кошкмз келмогем!, эрине, кездейсок. емес.— дем прокурор еаімне сзусгсйап тур.— Оммц собсбін опір сшк,айсымыз білмейміз.

Мпрокурордың бул сез!н отагасы: „Оз білесіз, **ОираК**, айтк.ицыз келмейдГ деген емеур!ндей кордІ. О:ммшс жст! к,абот жерд!ц астындагы купиянын к,улагымам устогомсым, мангаздана **калган** жтпзн бул **пысыктырын** б!рдом унатма- са до, эзір алды-арты мэл!мсІз ок,шау ок,игамыц кайдо ама рин согорымам хабарсыз **спі Kyui** бупмге lueftlll катын-бала қомин умыта к,оймагем тож!рибелІ кІс.ІнІц дагдысыма богып, Токдарбой оцайлыкдгсн сыр бвлІспсугс бек!ндІ.

Хансейггов орі карай козболлгам жок..

Віраздан сон тем!р жол **КООірі** мацына жиналган топ ма-
надан к,ацтарулы турган **келктерше** болшш **Мініп**, келген
Іәдершен кей!н к,айтты. Бул жолы **моют** жайгаск,ан „Же-
дел жордсм" машинасынын алдына **руАіне КІЯҚ** муртты
лейтенант отырған к,ызыл „Жигули" тусІп алып, к,уйгыта
жонелд!.

„Енд! к,айда асыгады? Ворі біні емес по?.." деп оклады
Ток,тарбай.

...

К,апыда к,аза тапк,ан айтулы **азаматтыц** суйепн жерлеу-
ге оуданныц журуге жарайтып **улкен-Кініісі** тугелге жуык,
к,атыскдаын корген бвешылзр **ежелгі елдж** дзетурш
КОКіperine саК,ТЛП келген кепшшктіц бул м!незше
суйшудІн орнына, злдеб{р к,олайсыз ок,игалардан
К,ауііргеHGіH **жаллак.тыгыша** багып, жан-жвк,тан милиция
сақдиыларын шак,ырып, кузетт. ерекше кушейтш жіберген
екен. Шерол! Дуйсенбаевтын аудан орталыгындагы уй!мен
к,убыла бетген **есКі** зираттыц арасы недэу^р жер — жетІ-
сепз шак,ырымдык, жол болса да, туге ауа бергенде аудан
орталмгынаи шык,к,ан к,аралы шеру **бір** сот сеНегеи жок,.
К,ауы ашык, жук машинасынын, уст)не к,ойылып, к,ызылала
килем жабылган табыттыц соцына Блескен елд!ц **борі дерлк**
— басшылар **Minrcii** бес-алты жецІл машиналардан озгес!
— жаяу жалпылшп узак, созылып ІАБін **килом**. Мандой ал
дына шыгып алган шІлденІц куш лапылдпи жанып коз
к,арык,ты!>ады. Эбуй!р болганда, біраздам ксй!н аспан ас-
тын ша!|бы булт басып, толк,ыи-толк,ын самал жел сок,ты.
К,убылага к»арай ақ,ырык жылжыгІн осы шерудц шйнде
даталап швлдеп, аяк,тарын озер квтерІн келе жатк,ан **Корі-**
куртац да аз емес **еАі. ВіраК, озір** соныц **біреуі** к,ыцк, етп
сыр берген жок,.

Алдыңгы жак,тагы жецІл машииалардыц соцын ала
жылжыган облыстык, бпск,арма баегтыгы Токдарбай Лрыс-
тІлбеков бір мезет артында ауыр к,озгалган унс!з топтыц
кеуде тукпІрІнен шык,к,ан иуыр курс!н!с!н тура т!к жел-
КесіМен сезш коле жатк,аидай сезІндь Муныц кецІлнде
элдек,андвй алацыту, кемеск! урей де бар. Вул, эринс,
марк,ум Дуйсенбаевтыц Куацдария халк,ыно к,од!рлі азамат
скешнсн хабарсыэ емес едК Неге білмес!н — ©Зі де сол
ШсроАі сскІлд« о баста осы ^уа.-ууфияньщ топырагында ту-
ып осиед! ме? Корті ауданда узак, жылдар боны орк,илы
шарушиылык, бпешылыгында к,ызметге жургенІмен,
мундагы ел журттан к,ол узген емес. **ВіраК,** дол цаз!р
белпаэ себептермсн мерт болган ауыл шаруашылыгы

кдлзмсткерш, онда ла атак,ты ак,ын, яки f-алым емес, к,айдакы бір жергЫкт1 маңызы бар басшыны, бясшылор- дыщ б!разы суйммсчз керше бастаган мынадай ек!удай за- манда — к,врагюйым хплык, осыишама к.азо тутып, к,абыр*чк:ы к,аймса к,ояды окон доп, уш уйыкдаса **TyCilie** KipMeml. Кеше облыста езш Дуйсенбаевты жерлеу ж«н!ндсп комиссияның бастыгы етш бскггкендс, мексме басшысы ар! марк,умпыц жерлсс агайынм рспнде бул усы- пысты б!рдсн куп алкан. О'Злыс орталыпында осы к,азага бойланысты аар atiAon-yhAep жатк,ан сшюмд! корген жок,.. Tiirri бул К,уацдарияка аттанганда, мурло салынкан „Жедел жэрдсм" машинасынан баск,а к,асына жан Бюспедн Тек Шерэл!нщ аудан орталыкыц, лагы уйшо жа^ындагандв гана к,ара курым халыкты корген... Эуелде муны жак,сы жорага саиаса, сн/у **Tiirri** неге жорыэын (нлмей келед!).

Кун еккейе к,аралы шеру аласа шакыл кумдардыц meгino KipAi. Дарии жокасындагы Доулт батырдыщ есxi мо- ласы К,ыпшпкчтьщ Шашты оулетйпц дуниеден откеи ата-ба- басы жаткдн сжелп жалнок, к,орым болагын. Улксидер/ун айтуынша, Марк,ум ШероAi Дуйсенбаевтыц б!раз агайын-ту- ысторынмц суйсп осында к,плса керек. Жерлеу комиссия- сының бастыгы жаназага жиналкан як,сак,алдпрдыц **riACiiHe** орпй Шсролийц донес!»! Доулт батырдыц к,орымынл апарып жерлеуге келюкен. К,орымиыц кунба- тыс шеИнде к,азылкан кордщ маңында Куии бурын осыида жиналкан суйекнйлер кутш тур ексн. Мусылмандык, тэртш бойыншо басына дагарадой солдс ораган ак,сак,алар Momi б!рдсн жер к,ойнына тапсырмак»шы ед1. ВираК, окан жерлеу койссиясының бастыгы м{>сылык, б!д фд! де. уст! ашык. табытгы кордщ жиеппе утлген топырак. усгше к,ойкызып, осы заманныц рэамше лайык, к,аралы жиын ашудьщ к,амына KipicKeH.

Ток,тарбай ортага шыгып, оусAi к,ыск,а мойнын созып, жан-жагына к,арап алды. Лйнала к,оршан **i-ypaH** кепшMктщ ucгineH б!р морга коз жупртй! огг! де, к,алтасыиан бугiHгi к,аралы жиында сойлеушБлордщ гиЗiMi жазылган буктеул! к,пказды шыкарды. ВираК, КОГйЗДЫЦ буктеулн жазбай, елд!ц борiiie есriAyi ушш даусын котерщю реп:

— Жолдастар! Елм!зд!ц саеуаici, халк,ымыздыц калаулысы, арамэдан ерте кеткен к,ыршынымыз, бар!м!зд!ц аяулы досымыз, облыстык, советтщ депутаты, ауылшаруашылыгы к,ызмет'н!ц уз/уп... деп бастады да, ар- тыпша ез!нше б!р Oaic жасап, ун!H уз!д!рс, даусын AiriAACTiuKipe гусin, бул арадз марк,умның атак.-дорожесш пзбелсудщ ыцкойлы-ыцгайсыздыгын бис алмакан сшудай

окуалдан озшше жол тауып кстт!.—...Оный бор'ш айта Серіп кайтежп, борі вздер'!шзге бел'лі гой, агайын. Шерол! Дуйсенбай улынмц жаназосыъа арналган к,аролы жиынды ашык. деп жариялаймын.

Бугиш жаназаныц бурый талей корш журген к,азакайгмныц епшайсысына уксамайгынын акылымен емсс, журег!мен сезіп турган отагасы эзірше беталысмын тузу екенін дол карсы алдында, к,азылган кердц аргы жиепнде олш! сакалын изендеп, муныц С93іп к,уп коргендей ышгай таньткдн оне бір кара папанды кара ппАҒа ко!кш жорамалдоды.

— Алгошкы к,оштасу сез! Куацдария аудоқдык, партия комитет!нің бірінің секретарь! Аббас ©гениязов жолдаска беръчедь

Осы сезді айтуын айтса да, жерлеу комнссиясының бастыгы артынша не булдф^п койранын айыра алмай калды. Кешел! бор! казалы уйге керек-жарактыц боріп дер кезшде жеткіздір!п, унсіз-тунсіз калткысыз кызмет сгін журген аудан басшысының аты аталганда, казылган корд! коршап турган каралы тонко корФбейтш Сіреу алдын ала сыбырлап жаман упт -гаратып койшндай, кУЛДи бір бушрден жел тиген кальц когадай жапырылып, аяк астынан гулен Кеггі. Ортага шыкдан бірііпні секретарь шын абыржып жан-жагыно ждлтактап карай бсроді. Токтарбайдын бірден бойкаганы — коз жиеп кызарып, сулапа тускен Сірінуііііііі **Tirni** ыпыны кашыи кетнгп: „Эй!" деп аяк астыной айгай салсац. тура кашатын сеКіААі. Дурьс по, бурье па, борібір кошоннан халыктын кайарыиан корыкпайтын жумыр басты пенде жок- Атын есбгенде бір шет! Іу!деи коя Сергеи кошп!лкке не айторын бычмей, бірден шегшшектеи конггасу сочтен бас тартудыц таги регііі таппай королі жиинның баскарушысынан пана Іздегендсй **Kopinren** озір смрммеэ емсс Аббас тул, осы оМіріііііі ішнде талай к«зага катысып журген каксал босымен не ісеріН білмеген Токтарбай:

— Жолдастар! Жолдастар... Тыиыштолыцыздар!— деп буктеул! когаэ устаган колын жогары кетердь

Журтшылык'гыц бір шот Індеп гуа сэл-пол басылгандай болды.

— Соз аудандык партия комитетами бірініні секр<гтары...— деп тогы аузыш аша бергеш сол ед! Іу!л кайта босталып, оз доуысып оз!ст!меді.

— Ау, агайын, буларыцыз кллой?— деп Токтарбай ен/й ко/умпдей кызарактап турды.— Ауданны Сіріпні басшысы ретФде ©тениязов жолдастын озінц бурынгы оріігес

замандасының басындо ек! «уыз коштасу сезін айтуго хак.иси бар ма, жок па? Ца/ай ойлайсыздар?

Осы жаск,о кслгснше мундай ТусіНіКсіЗ жиыиды баск,арудың ретг келмсген огагасы ©зше срекше кисындрм кврлінген сурогымен ийилисінди бьк.сып жини баскиам отты опі урлп тутатып ж!Бергенін капелімде ацгармий КАлгап едь

— Болмайды!

— Ешкандай хақысы жок,!— дегеп сумдык, кисмнсыэ жоуптарды ссТiAi.

— Агайын, сабыр стініздер! Меньше, кателесін турсыздар!— деп уйыкка батырып окетер Кауірні жолды айналып етудің ормына, эншейшде »д{с-амолы бір босыно жетш жататын Ток,тарбай бул жолы турасынап салды. Турасыпак салатмкы — Туmю тубп|де осы жанжалдыц абырой оисрмейтйп, алдымен ©Зі таяк, жсйтнн есіне тускепдс, т!тГІ шрыгмп кеп! К^айдаги келдснсцнен кслген кок оггы смсс, осы ауданныц азаматы сксн!не, онда да дуниеден еткен марк,умнын рулас агасы ексншс арка суйсп, дурліккен топты кайтсе де токтатпак, ниетшен кайтпак, емес-гугып.

ВіжіК, КопuіАіК усТiiv\eri гуілдц оцайлыкпеп басылар Турі жок.

— Агайындар! Бауырлар! Тыныңтлйык,, кане! Огпемш, сураймы!— деп колынан сусып пыгып бора жаткандй кор!нген ТісіГІН упын тырысып ж!бермеуге тастай бекінді.— Оздорінізге мглум, маркум Шерэл! куш кеше гана осы ауданда екиип хатшы болып жеміст! кызмст істеді. Ал енді мынадай каралы жиында ауданныц бірпuіі хатнысына свэ бсрМсуіМіЗ — мулдем к,исынсыз уят Тірлік болар од). Булказакы каска жолга да, саяси сара жолга да мулдем сыйыкпйды. Олш успнде эншепиде окпе-иаз, ашу-араздык, журмейді. Ежел! ото салтымыз осындай. Кане, ак,ылга кележк, агайын!

Токтарбайдың соцгы созі кошшл>кке кисыиды керигді ме, КІМ біледі, аздап саябырси бастагап едь Дэл осы сэтте »лгінде корд!ц арты жиенде турган кара шапанды кара шал гайыптан кслген элдсбір елшіге уксап, кдлтасынан колдей ак орвмалын шыгарып, жогары квтерл! де:

— МсNiu бір датым бар, шырагым,— дед!. Осынша **ко!Гіц арасынаи мэм!лго шакырар улкеніМ!**» осы болар ма деп ум!ттенген жиын баскарушының аяк астынан вркдсы кецш жу!>о берді.

Мунда келйэ, кария!— деп қасына шақырган. Кара шапанды кара шал сырыктой узын, бойы Tin-TiK Kici екен. Колындагы колдей ак орамалмен былшыктанган квзпс ,

сурѓин, кайтодан калгасына салды да, Токдарбайга к,арай мойнмн с;»л к,исайтып туруп:

— Шырарым, мен!ц буйтш суырылып шык.к.ап себеб1м... мен де ©з!ц сск1лд1, Шорол! марк,умның бетеш емес ед!М,— доп в1р к/«йырды. Ж>рв1р соз11 баппон. бипаздап яйтгы.— Шсрэл1жаннмц туган к,айын атасымын, ныспмм — Нысанбай. К,ырда к,мрык, жил к,ой баклан к,арадурсш шалдың б1р1М1н, Сеидсрге ук,сап ел баскарып, жен нускдган Klein еместн. Е1рах, б»з де жегшей бскерге жаелгон жок, шыгармыз, шырагым. Б1з де ор норсенц мотан былетш к,ак,паспыз. ... Алыстан есйген!м!з, жак,ыннан коргс»йм1з бар. Сен жаца, 1п1М, к,аза уейнде нкпе-наз бен ашу-араздык.тыц журмейтпнн жак,сы айттыц. Тура сезге к1mh1h таласы бар? В1раК, сол ага салгын, ежели жон-жоралгыны бузушы к!м? Дэу!тт!ц баеына жиналган осынау азалы ел ме? Элде ложсыэдан жокдаушыц боп ортага шык,к,ан мина мен бе?

Копшшк сецдей согылыеып, б1р шет! тары гу!лдей бастады. Бул жолы Нысанбайдың сез1н куптаган дауыстар сст1лд1.

— Жен евз!

*— Н,басе... Аузымызды alto алмай, олд'к к,ой Т1рг1!

— Зират басында Дву шыгару мусылманныц урдкпндс жок, екен! рас,— доп шал к,ыпымырлана тусть— Мундайда К,уран ок,ылып, бата жасау лазим. В1ж1К, соган б1з бейбакдың муршамыз келш жатыр ма? Арка суйеген азаматынан айырып, сонша елдц сс1п кет!рген жок,сыцдар ма?

„Апырмай, мынау мэм!легер емес, нагыз даугсрд!ц сез! гой!" дсп опык, жед! сол орода Токдарбай. Шалыц олай тартып, булай тартып, ақмри бар пален! оз! туспалдаган олдетмдердц тебес!не эксл!п тонд!р!п-твнд!р!п к,ояды. Дуйсенбаевтыц казасына не себеп болганын ал! су1кЖм анык, б1лмсйд!. Ал мина к,ара Шапанды к,ара шалга бар1 айкын сскL\\i. Наразы топты коздыру, одастыру к,андай оцай! Дэуп- батырдың басына жинолгандардың ден! Шерол! маркумды сыйлайтын, б!разы оның к,олж.абысын, ойтпесе т1л жэрдем!и коргсидср-ак, шыгар. Б!рак, сол Шеролшц аты аңызга айналын, "ел!н суйгсн ер" катарына косылганы соцгы б!рер жылдың к,арясы дои сспмеп пе сд>? Осыншама жаношыр, к,ызулы топ оның квз1 Т1р1с111Ас к,айда журд! окон?

— Шсрол!жанныц казасы жоншдс б1рсуд! айыптаута — кунос!н мойныма аркалаудш к,орк.амын, шыракдарым! Е1раК, К,аз1р копшшктц коц!лн жайлаи алран б!р куд!кт1ц бар океш рас!— деп ол! суцк,ылдап тур *булкш1" шал.

— Бар болгонда к,андай!

— Душпаидары **лтіріп ксткен гой сорлыны!

— Тскссру керск!

— Тскссру, элбэтгэ, зац орындорының жумысы. Ок!метайыптының одл жазасын брстппнс халайык, сшб!р **кумэпданбайды**,— деп **к,ара шаланды кдэммыр шал сид!** мойным Токдарбайга к,арай бурый алды.— DpaK, сендердщ Куш кеше вздерну к.угын-сурНнге сплып, осы Цуаодария жерье сыйгызбай, к.ут-берскесЫ к,ашырган азаматгы енд! келт „ойбий, сыйласымыз с/А“, „ойдай, к,ад!рлес!м!з сд!“ деп жиналыс ашып, абден макдап-модпкдап, артын сурау-сыз, жым-жылас етш жогалтып ж!беруге тырыштанган эрекетгерйдо осы жшшлган кепшшк осте к,уп кормейдк Осины умытиагын, к,уда бала!

К.азымыр шал облыск,а аты MOAiM дурдей басшыны остіп оп-оцай „к.уда“ дәрежес!не (шыпында, Шсролшщ рулас агайы оның к.айын атасммси к,удо болмаганда, к!м болады?) гусіріп алды да:

— Осымен ырду-дырду аякдолсыи, халайык,.. К,алтвN жен-жобаны мусылманшылык, жолымсн ат^орамыз,— деп жариялады. Буг!нп зират басына жиналган кншшлжке сезін тыцдатв алмай. екпшн жагынам — ойламаган жердей сумрылын ШЫПІП, ор иорсен ц басын шатып, осындш-ы басшылардың беделіне недэу!р нуск,ан келтірген к.айдагы б!р **К.ОЙШЫ** шалдың вктемд!г!не недобр тацырк,ап кдлган баск,арма бастыпы к,арап турмай:

— Ау, ак,сак,ол, коммунист! жерлеуд!ц жорасы баск,а гой!— деп туяк. серн!» кер!п ед!.

— Йемене, коменес!ц олген соц да портиядан шык,пвй ма екен!— деп к,ара шапанды к,ара шал шап еп!.

— СіЗ ондай саяси к,ате пнирайтпацыэ!— деп к,асак,ана к,асарыса **Тусгі** Токдорбой.— Коммунист олгеинен соц да — коммунист болып к,ала бермек!

— Поргиядан шык.паса, о дуниегс барган соц ол сеи дерге жарна пул толем тура на?

— Ак,сак,ал, ©йтт... мазакдамацмз!

— Yin ай жарка пул твлемесе, портиядам шыгарып ж!бермеуш! ме ед! к,уда бала-ау?— деп к,ойшы шал шабуылын удетс туст!.— Элде маркумнмц артынан вз!ц Іздсп барын, жарка пулын алып к,айтнак,шы ма едщ, о?!

Муны **есTircn** Токдарбай кулер!н де, жыларын да біAMCAi. Шагак шалдың одой! к,удалык. жолына салют ошл-к,ллжыц айтк,ан болып, муки квпш!л!к коз!ншс кустанолап турганы оТріК смес ед!. Б!рак, к,ойшы жалга не к,аук,ар к,ыларсыц? Аудандык. партия комитетйбц бюро мэжл!лс!не салып сегіс жариялатасыц ба, олде багып журген к,ойын к,айтарып алосыц ба?

— **Сіздің** жасыңыз улкен, ак,сак,ал. К.уда рет!нде сый-
лап. аиа дуниеге барып к,айту кезсҒЫ алдымен оз!ңізге бс-
ремш гой,— дсп, Токдарбай к,исынсыз к,олжыц айтып
кдтмлалан баск,л лаж таппадн.

©кшшже орай, к.асмндлгы бястылпрдъщ fiirAf fiir!
бугаи к.ол ушын беруге жорамоды. Ворі халыкдык
к.аМярынан К.орк.а ма, олде осылардъщ К©біне коз! ТірісіНАе
суйммаэ коршгон Дуйсенбаевтыц артында к,алган туыс-
каидарыпыц дау-дамайым сыэггай к,ызык.тагылары бар ма
— ол жагын айырып білу к,иын. Тек мола басында сойлеу
хук»ынан айрылып, копшшк алдында абыройы ойрандай
топлген ауданныц бірintui басшысының бет-жузі моладпн
шыклан олжетей кег!стен!п кегкен!» байк,ады. Тірі Аббаскд
Караганда, табытга шалж.асынан жатк.ан вЛ! Шеролшщ
©бден дэр!лен!п, бальзамдангон денса т!п-т!к. к,ярны булти-
ып шыгып КСТіргі дс, схі бетш!к ушы жылтырап, нурлапа
ТуссАі. „Марк,умнын имама тасып, муры бст!ие шыгып жа-
тыр ма екен?— дсп оклады енд! отагасы.— Оз ажалынан
олсс де, б!реулер к,астандык. жасаса да, кунэаз еке й! хек.“.
Ойындагысын біреу ок,ып к,ойгацдай, артынша жалтакдап
жан-жагына к,араган.

Вірах, сitAi еаіііе назар аударып турган ешк!мд} кормед!
Марк,умнын к,агынды к,айын атосының к,арлмлгына
кешкен суйекш!лер ужд! тозырак,тык уст!мде бегі лшык,
турган табытты анадай жердей к,альщ ескен сексеу!лдщ
арасына к,арай котсрш океттй Дшдарлар мама марк,уммыц
уй!нде жасай алмагак (жасатпаган ЖергҒМктз басшылар од!)
мусылмандык, роамдсрш екд! АоуіТ батырдыц басында,
к,альц ескен ссксеу!одщ тасасындо ем!н **срKin** атк.арып
жапы. Алдымен шалдар агат табытгыц шндсп мурденц
успндеп шымк,лй к,ара коспом шалбарды ціеміп олып, ак,
ксбшге орады да, жаназа намазга жиналган к,примлардык
алдына апарып к,ойды. Содам басында дагарадай солдсс!
бар молданыц соцына к,ез к/irap TisLain тура калган улкен-
кшйлер торт бас жаназа намсзын ок,ып, дуга жасады. Со-
дпн сок б!рнеше ж т т ак. кеб!нге оралган мурдеш котсрш
оксл!п, Терек казылгон корд»; Іииндо турган суйекш!лердщ
Колина саумалдап Тусіре бастады.

— Басын кубылагл кзратып жатк,ызыцдор!— деп кара
шапанды к,ара шал осы жерде тагы бір буйрыгын Ссргі
YAіірАі.

Бір мезегген сок казылган корге жак,ын тургандар
Колдарьша курек устап, уйлген топыракты буркылдатып
томснге тастай берд>. Шыгьстан сок,к,ан жслмен бірге
котсрмген шак элдек!мдерд!ц комейШе Кіріп, ор жердсн
туншыга жотелген дауыстар ссct Ua I.

«Неге сонша асыгады?» деп оклады Ток.тарбай сонда ж<ш-жак,тан к.ауырт кимылдап, мола басын шацдата бас-тагондарга жотыркой карай турып. Мундайда олге топы-рок. салу росіМі бар. К,олыпо куроқ тимеген эркім **ЖІКЫДІИ КСАиn**, 6 ip-6 ip уыс **ТОЫ>ҚТЫ ШОЦСІІС толгы** рмп оксл'ш, терец к.озылган орта тастап жатыр. К,о:»ак.тыц олп „Вір уыс топырогыц буйырсын" деп армандап онгс косатыш салты осы. Дол осы солгыц облыстык. баскарма бастыгы бастаган басшыларзд ойламоган жердей ауыр тиген сыцайы бар едь Кошиллікке ароласып кетш топы**рак**. салуга — кебінің журектсрl дауаламай, **KiAipicren** гурды. Тагм б!р бейпгл ауыз тептск шыгып, ортолaryшдагы Gіpiniui хатшыго „ХОК.ЫЦ жок" деп байбалам салса, к.айтпек? Бас-шм дегенде — булордык бэрl туптеп келгендс бірiniui хатшыга багынмггы адамдар. Вірiniuiii біржола кубы жмк ет'ш корсетсе, ертец к.алай бір-бірinin бсттне корайды? ©лген — олдl, ал бил!к **Tiarini** терлердщ колыцда к.олды. Вупи к.апыс оАiMНin ок,ыс ок.ирара айналып отырганы хак,. Купі ертец аиау жоғарры жакта отырган „доулердщ" бул окигага капдай бага беретМн болжайтып шамолары жок.. Сол себегт кобшщ коз! жапактап, облыстон келгеи эюмге корвйлайтын секlдl. „Озlц бастодыц, озlц куткор" дсйдl аяк астынан мулэШмси калган табактастары.

Салы суга кетш, жуйкес! ж!ц!шкере бастаган Токтарбайды осы арада ойламаган жердей Нысанбай „КУДасынын" куткарып экстнес! бар ма?

— Эй, докейлер! Негып шеттеп колдыцдор? Кеіуегі кызметтес жолдастпрыца топырак салмайсыцдар мотуте?!— деп кшэрат орга, ксй!п сойлегеш бул жолы булардыц кулагыно майдай жакты.

Бэр! жапатармагай lгеэл умтылыи, lлездlц арасыцда Суфтiрi шыгып билктеп калган Шсрэллпц жас К,абіpine уыс-топ топырак шашып жаггы.

Ец соцында олп басына даҒарадай сэлдс ораган молдекец журелеп отырып алып, коцыр даусып кырагаттап курой окуга Kipicrті. Журт котарлы Tiae буккен Токтрбайдыц біраздан соц такымы шыдамай, жали сгін жсргс отыра кетуге — ипс-жпгген жаца шыккан таза аппак шалборын аяса. екнин! жагыпан мыпа кунжц ыстыгында ецсш!n созгаи **Kopi** молданыц оз! до узакко шыдамас-ау деп уmit ет5п едl. ВіраК, ол ум!т! зля Kerri. Молданыц уні мусэпрмен тамарын шайган эншінің комейшдей біртс-бірге ашылып барады. „К,айтСИ!ай, осы Купі бул бейшараны кой казак, басшының моласының басына шақырып, ЭСПеттеп жатыр..." деп жазыксыз молданы Іштей МусіpКен отырудан баска амалы таусылган

Ток, тарбай айналсына урлана квз тастап еді, езголердш дс біразының так,ымы шыдамай тэлэтрсктей бастаган екен. К,айсы бірі к,уйрык,тарын жерге К,Ойып, аяк,тарын созып жгбсрнгп. „Ясинд!“ озер тауысып, „Әлхамга" кеткен мол-ланы бардарын тлныган со*:, Ток,тарбай да таза аппак шалбардың к,уйрыпш к,урбандык,к,а jКіберін, аяк суытпак, едк кун астында к,ак,талган кум топырак, куйлп тур екеи, сэлдсн кейш астынан бірсу пеш жагып жатмндай болгасын, бексесШ к,айтып кетер!п ала к,ойды.

„Ал осы узак, **riAcу** неменсго керек?" деп, так,ым талган Ток,тарбайдың ак,мр соңында атеиспк жыны устай бастасын. Ол тьчек-п влген адам 6 **opіs ip** ссг!мейді. Тірлердш сыйк,ы мынау... алысып-арпалысып журш, ксйш бэрш умытвды. Шсролшй де, одан бурынғы, одан кей!нг! квз жумгандарды да.. К,атын-баласы, урлм-бутагы, бэлюм, оМір бойы умытпас, марк,умды к,исмны келгенде, еетершс гусіріп отырпр. ВіраК, еид* жуз жыл вткен соң, мвселен осы Шерэл! Дуйсенбаевтың **Қаs ipi** басыпа жиналгондардап бірде 6 **ipeyіMіз Tip!** к,алмаймыз. Бэр!бір бэрлм!з елем!э. К,удайга жалбарын, к,уран ок,ы, к,аймр-садак,а, тасаттык, бер, мейл!, 6 **ip** козде о бастары влшен!п берген жолдың аягы узшп, жоғалып тыноды. Ендеше, к,ойдагы орындалмас арманды айтып аh урдың не, квз жасыңды твг!и бак,ырып-шак,ырдың не — тылсым тағдырдың **TipiAepre** берст!н угынык.ты жауабын Токдарбай **osip ecіren** жок,.

©з ойын олдилсп отырған отарасы ак,ырына шей!н шыдамы жетпейт!ндей қврген узак, дуга-ттлокгчч аяк,талганьш оцгармай да калыпты. Журттың борі к,ол жайып, „аллау окбарды" жаппай айткднда рана есіп жиып, асырыс бегіп сыйпады.

Дэу!т батыр к,орымының Іргес!нде **орып** жаткдн жалпак, судың бетже осында келгел! туңгыш роғ квз! тускен Токдорбай элдеиегс **TiKciHin** к,алды. Квкжиекке к,арай ецкейш барин калган к,ызыл жолж,ын кун**Hiц** соулсс! к,ара кок айдынның бст!не тецбь\-т<щбіл к,анкурец **nipiM** суреттер салыпты. К,анкурен и!р!мдер су бетше шашылган жермайдай жылжып агып блрады екен...

+

. . .

Айтулы азаматъщ ок»ыстан болган квзасы жене они жерлеу устпгдер! окдпау ок,ига жайындагы лак,ап свз одеттеидей устемелешп, жан-жак,к,а тарвп жатты. Эуел баста к,атардыры к,аза-к,айрыпшц бірі ретшдо коп узамай квпш!лк коцшндс квмсскьлонс бастайтынынан ум!т еткен басшылар жагы кун вткен сайын ел imbftci всек-аяцның

к.айтолаи кдулай тускешн коргенде, кейбіреулершщ кокежнде осы ортп одеж ©римтуийлер Гар-ау дсгеи кудж туған сді.

Облыстык. партия комитетнщ Сіримнл секретеры Мубэрэк Цуснидином жолдас осындпй ойын букпесб «шик, айтып, бүгін оз иц шак,ыруымен жиналган ортестернщ эрк.айсына осындийдагы эдетмен жеке-жеке суык, позор солып оргі. ВіріНішНіу орк,ойсына жеке к,адолганынон — муиыщ ояры ыцгойсыз оцпмге опорып соклыруы мумк!н ексінен к,ауштенгеи багыныштылардыц СНразыиыц к,обагы элдон-ак, густ кетиг!. Шынышда да бнылгы облыс плдындя турган курделі мщ\еггерд1 обыроймси орындап шыгу ушш орбір ецбекпН, орСір к,ызметпй алацсыз, уойым-сыз ецбекке жумылады дсп купи, сенп отыргандо, ел ііііііАе іріКі турыэарлык,тай осыпдай ©сек-аяцды тсзлрск тоқкату керекпп жнпіндеп узок, сопор Кірісис свзден соц К,уснидиноп узынша устелдщ ортацгы тусыпдо отырган Хансежтовке к,арой иегІм Корсрпн:

— Ал, біроК,f с!здІц тараптап, прокурор жолдас, облыс алдында турган зор саяси толоиторды орыпдауро барытталган белсендМкт! ОЗір кормей журмІз,— дсп к.олына устаган к,ызыл мрыидашты шыр ойналдырып к.ойды.— Мемлекетке астык, ©ткізу кезшде нед;>уір ысы-рашк,а жол бср Іуде, базб!р аудапдарда к.оғамдык, мал басы кем!ген. Прокурорлык, бок.ылау жумысы Шздо мулдем ұмытылуга ОЙПОРОН

— Милицияпыц жегдайы босада белгы...— доп бірііііні одой орі облыстык, милиция баск,армасыныщ бастыгыиа кдрап мире етш миыгынан кулш к,ойды.-- Палымбетов жолдастыц к,орауындагы кызметкерлерМц мемлекетт!к Торгііні бузушылармен шоруосы шамалы. Олордыц ендитыны — орте коктемнен бастап базардо олмо, ерІк со тый журетІп Тошкснтйц саудогерлор!, ойтпссе к,ырдип ак,бекем ертып к,айтотын браконьер оцшылордыц к,алтасы... Солай ?

— Бракоиьерлермен охотсоюз адамдоры айналысады. Эрине, бул Істен біс до шет к,алмаймыз,— дсп милиция бас-п.ры дыбыс Сере бастап едь К,уснидинов огон к,улик, оспой, сид! галетугіи к,айта-к,айта тузе» отырган жирен шашгы се ры жИтке к,арай бурылды.

— Ал КГБ-Ніі бьд«ц облыстл по фіггірпн жаткднынан менщ ТімІ хабарым аз,— дел коз! жьтылык,тап, аяк. асты-нан ацк,ауси к,лды.— Біз Дзі тутастай далолык, к,азак,ы аймекдшз. Шетслдеи келш-кет!п жатк,еи да ешк!м кврыбсйдь Эскери обьоктер болса бізд! мацына жуыт-пайды. Сопда, Захарян *жол\ас*, осы сендор к,актш нам та-

уып жсп журсмдер? Элдо андо-санда бір пшион устай* сыцдар ма?

Жирен шашты сары жМтпц коз к,уырыганда комесю **кулжiЗi бiлb(д l Вiрах, ол лoм-мим жак, апк,ан жок.**

К,успидипов одам орі мурпи мен мурты Оірдой салбыраи **тусiп** кеткен, жае шамасы осы отыргандардың баршен улкешрек кершетш арык, к,аlжга к.арап:

— Халык,тык, бак,ылау комитетш, элбетто, жылы жауып к,оя туромыз!— дегон сайк,ымазак, к,орытынди жаса-
д>1— ©йткен! бiзде, жолдасгар, халыкдык, бак,ылау дегон осы мезплге шейш отымам бэлган омес. Солай ма?

„Осымен борш бп!рдж не?“ доген сыцаймеи К,уснидинов будан соц Арыстпнбскокке к,арай ай к,абагын КОГОрiп. ерiКсiЗ к,остагын алды да, епшмнон еуiбiр пiхiр сурамастан:

— Ал ендi, жолдасгар, осыншама к,альщ к,олмен, осы облыс кнлсмiндо он жылда **бiр пер** бол'ан адом ол'мiпщ анык.к.аныгын ашып бере а/мой, кдйдвсы жок, полелерд! к.оздатк,он к,отыр оуыздарга тыйым сала алмай отыруымыэ уят емос по?— деп, олшнде гена осi жер жебiршс жеткен облыстога к,ылмысты **ictep** ак.уолын „он жылдагы **бiр** вл'мге" шешн азайтк.анмен, ендi жнналган копнплжке салмак, сала, Мидет орта сойлейт!н ыцгай тышытгы.— Оздорщiзге мэл'м, Дуйсонбасвтыц к,азасына айдан астам уак,ыт оггi. К,атардогы бiреу болса **бiр сori...** олбетто, б)зде **арбiр** адамның **eMipi** к,ымбат... Эйткенмен боудой бiр к,ызметкерiмiзд(ц **ТОМip** жол бойын жагалаган олдек,андай к,ацгыбаск,а ук,сап, хонiр астында елт жатуы — эрк'м-нiц коцМне кудш уялататыны ак.ик,от. ©рi сондай кудкiтi кунiлгерi кумпитш, пайда тапк,ысы келетш кумшлдек „достарымыз" тагы аз емос.

Ауыр айып тагып отырган „кумгплдок достардыщ" кейбiреу! осы устол басынан табылып к,алатыныи мезгегендей болган бастыгының бул мшезш шгтой асыгыстык,к,а, Тiптi агаттык,к,а балаган Токтарбай борiбiр бул жорде ОЗiноН баск,а ешк,айсынмц боден!мен де, бсдол'мон де Кобiнс к.аl>амагынлагыларды жаск,ап устоуды гоуiр короли К,уснидиновтыц олдында сез бастамайтынын былгон соц, аздап к,озгалак.тап к.ойып, бiрах, к,оргалак,тамай:

— Тергеу iсi толассыз жур'м жатк.анга ук,сайды гой...— дсп сураулы жузбен жанындагм облыстык, прокурор Хонсейiтовко к,араган.

Х «l|се»Чiтонкс осы (Цюда т l лбтп, бук,пантайлаган басын КОТСрAi.

— Иэ, но... Тергеу пяк,талып колед»,— додl.

К,уснидиновтыц миыгында»ы кулжiйц орны тагы то-рендоп шыга келд l.